

104

Pet primerov sodobnih muzejev na severu Evrope

Med umetnostjo, arhitekturo, mestom in naravo

Napisal: Gregor Turnšek

V zadnjih letih je bilo podobno kot drugod po svetu tudi na severu Evrope na novo zgrajenih, prenovljenih, razširjenih ali kako drugače spremenjenih veliko muzejev. V nadaljevanju so predstavljeni muzeji različnih tipov, ki so bili odprti za javnost v zadnjem desetletju. Vsi sodijo v kategorijo »novogradnja«. Izbrani so z namenom predstavitve koščka aktualne arhitekturne produkcije muzejev na severu Evrope ter zavoljo njihovih zelo raznolikih kontekstov. Pet izbranih muzejev nosi različne pomene, v sebi hranijo različne vsebine in imajo kot ustanove vsak svojo preteklost. Upam, da jih bodo bralci vsaj malo začutili, čeprav besede, fotografije, diagrami in načrti ne premorejo enakega bogastva kot obisk muzeja.

Polje spomina

Estonski narodni muzej
 Arhitektura: Lina Ghotmeh in nekdanji studio
 Dorell Ghotmeh Tane Architects
 Vrsta: mednarodni natečaj (2006)
 Naročnik: Ministrstvo za kulturo, Estonija
 Lokacija: Tartu, Estonija
 Površina: 34.000 m²
 Status: zgrajeno 2016
 Foto: Takuji Shimmura

Nekaj manj kot dva meseca za Slovenijo, 20. avgusta 1991, je Estonija ponovno razglasila neodvisnost. Maja leta 2004 se je sočasno s Slovenijo pridružila Evropski uniji in takrat začela s hitrim programom socialnih in gospodarskih reform.

Projekt za nov dom Estonskega narodnega muzeja (ENM) v mestu Tartu je dokaz prizadevanja za obuditev ponosa na nacionalno identiteto in edinstveno

kulturno zgodovino. Mednarodni natečaj za zasnovo in izvedbo stavbe, ki hrani zbirko 140.000 predmetov, je bil objavljen leta 2005. Dorell Ghotmeh Tane arhitekti so novo stavbo umestili blizu nekdanje sovjetske vojaške baze – fizično prisotne ruševine bolee zgodovine. Pogumno odločitev, da se muzej zasidra na opuščeno območje nekdanjega letališča, ki leži štiri kilometre severovzhodno od centra mesta, je žirija prepoznala kot najboljšo.

Zemljišče obsega podolgovato jezero Raadi s kompleksom dvorca Raadi, ki je bil skupaj s parkom zgrajen leta 1783. Leta 1922 je bila graščina prilagojena za zbirke in razstave Estonskega narodnega muzeja. Kljub kontroverzni lupini – rezidenci baltsko-nemških aristokratov, ki je bila za Estonce pretežno kmečkega stana tako ideološko kot kulturno sporna – je muzej v Raadiju

106

dosegel velik ugled v javnosti. Izkazalo se je, da je uspešen kot izobraževalna ustanova, pa tudi kot prostor za preživljanje prostega časa prebivalcev Tartuja in njihovih gostov.

Leta 1940 je bilo 100 hektarjev graščinskega zemljišča zavzetih za vzpostavitev vojaškega letališča, ki je bilo petdeset let pomembno oporišče za sovjetske bombnike. Zaradi pomembnosti vojaškega letališča je bil Tartu popolnoma »zaprto mesto« za tujce, dostop do Raadija pa je bil ves ta čas omejen. Dvorec je bil uničen v bombardiranju med drugo svetovno vojno. Muzejske zbirke so bile postavljene v

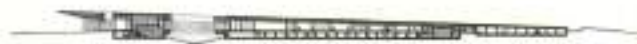
začasne hrambe, predvsem v cerkvah, delo muzeja pa se je nadaljevalo v različnih zgradbah v Tartuju.

Prvotno ime Estonskega narodnega muzeja je bilo obnovljeno leta 1988. Istočasno se je pojavilo upanje, da bo muzej obnovljen na nekdanji lokaciji na posestvu Raadi. Leta 1998 je estonski parlament sprejel resolucijo, ki opredeljuje glavna načela estonske kulturne politike. Resolucija je kot eno glavnih prednostnih nalog predvidela gradnjo novostavbe za Estonski narodni muzej. Končna odločitev za obnovo muzeja v Raadiju je bila sprejeta leta 2003. Arhitekturni natečaj, ki se je končal leta

2006, je ponudil 108 zelo različnih idej za gradnjo novega doma muzeja in za njegov razvoj. Zmagal je projekt »Polje spomina«, pri katerem so avtorji svojo idejo oprli na dramatično preteklost Estonije.

Zasnova novega muzeja se ukvarja z močno napolnjenim in prostorsko edinstvenim krajem, saj nosi ključno vlogo pri regeneraciji območja. Namesto zanikanja ali brisanja ostankov iz obdobja sovjetske okupacije, ki so še danes močno prisotni v narodovem spominu, jim projekt daje nov in obetaven pomen. Z občutljivo intervencijo postane Narodni muzej nadaljevanje

107

letalnice – njegova streha se dvigne in razširi proti neskončnemu prostoru. Rahel naklon strehe uteleša projekcijo naroda, ki se iz težavne preteklosti odpravlja v novo prihodnost.

350 metrov dolg stekleni blok se dviga od pristajalne steze nekdanjega sovjetskega letališča in na najvišjem delu s poglobljenim vhodom vabi obiskovalce, da vstopijo v srce muzeja. Arhitekti so posegli v obstoječo krajino, saj so pod muzejem združili dve jezери v eno. Tako obiskovalec najprej vstopi v muzejsko avlo, potem pa preko notranjega mosta, ki odpira poglede na jezero, nadaljuje pot v osrednji razstavnih prostorih.

Muzej sodi med največje v baltskih državah, njegove razstave pa prikazujejo zgodovino Estonije od kamene dobe do danes. V notranjosti so galerijski prostori, konferenčna dvorana, javna knjižnica, avditoriji, izobraževalni prostori, pisarne in skladišča za muzejske zbirke. Prostori omogočajo različne javne dejavnosti – razstave, predstave, učenje – in pod eno streho združujejo ljudi, da bi proslavili bogate, čeprav včasih bolečo zgodovino.

Notranjost se odpira v pokrajino in nudi poglede na okoliške ruševine skozi zastekljeno fasado s sitotiskom, ki daje celotnemu volumnu zaledenel videz.

Arhitektka Lina Ghotmeh pojasni: »Potisk z motivom zvezde se opira na abstrakcijo plavice, estonske narodne rože, in se tako nanaša na estonsko ljudsko dediščino. V zimskem snegu stavba povabi okoliško pokrajino skozi svojo kožo in s tem občutljivo razgradi lastno monumentalnost.«

Ob odprtju leta 2016 je muzej po 107 letih dočkal svoj prvi pravi dom. Finančno in prostorsko do tedaj največji kulturni projekt v zgodovini neodvisne Estonije tako po obliki kot vsebini še danes velja za enega najsoodobnejših muzejev v Evropi.